

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова**

**Ministry of Science and Education of Ukraine
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv**

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА МІСТ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Випуск 5

Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції

6 – 7 жовтня 2015 р.

GENDER POLICY OF CITIES: HISTORY AND MODERN TIMES

5th Issue

IV International Scientific Conference

October 6 – 7, 2015 y.

Book of Papers

Харків – 2015

Kharkiv – 2015

ЗМІСТ

<i>Бережна Г. В.</i> Гендерна (не)рівність у підприємництві в Україні та світі	9
<i>Белікова Ю. В.</i> Емоції у рекламному просторі міста: гендерний вимір	12
<i>Бібік Н. В., Єфименко Д. О.</i> Університет дружній до сім'ї як сучасний механізм сприяння навчання студентів-батьків	16
<i>Бондарева Т. П.</i> Гендерні відмінності у сприйнятті підлітками стосунків з батьками	19
<i>Вандышева-Ребро Н. В.</i> Конструирование гендерной идентичности в условиях современного информационного пространства	23
<i>Варипаєв О. М., Міносян А. С.</i> Студентство як рушій гендерних процесів у культурі міста	25
<i>Вороніна М. С.</i> Компаративний аналіз гендерних відносин в більшовицькій та українських партіях Полтави 1900-1930 роки	29
<i>Гаврилова А. С.</i> Гендерно-чутливий простір в готельно-ресторанному господарстві	33
<i>Головко О. В.</i> Гендерні зміни у суспільстві як чинник формування системи дошкільного виховання Радянської України (1919 - 1933 рр.)	35
<i>Гонюкова Л. В., Фесенко Г. Г.</i> Гендермейнстрімінг в організації	40
<i>Гришак С. М., Шабасєва Н. С.</i> Етапи програми реалізації гендерного підходу в позанавчальній діяльності студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації	43
<i>Гужєва Н. Ю.</i> Актуальні гендерні питання впливу різноманітних факторів на якість життя студентів ХНМУ	47
<i>Драч О. О.</i> Гендерний вимір Великої війни: фінал емансипації жіноцтва	58
<i>Дроздова О. В., Редько О. Я.</i> Застосування гендерочутливих педагогічних технологій при підготовці молодшого спеціаліста медичного профілю	62
<i>Євченко О. В.</i> Формування гендерночутливого інформаційного простору міста	65
<i>Євченко С. В.</i> Гендерні аспекти функціонування сфери фізичної культури і спорту м. Житомира	69
<i>Єрко Г. І., Савчук І. С.</i> Обличчя героїзму: феномен жіночої добровільності	75
<i>Жванко Л. М.</i> Внутрішньо переміщені особи в Україні: гендерні виклики	85

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ: ФІНАЛ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОЦТВА

Прикметною тенденцією сучасної світової історіографії є так званий «антропологічний поворот», в якому закономірно і яскраво втілено зростання інтересу до проявів людської суб'єктивності в минулому і сьогодні. Жіноча історія може бути представлена як величезне міждисциплінарне поле, що охоплює соціально-економічний, демографічний, культурно-антропологічний, психологічний, інтелектуальний виміри сучасної цивілізації, слугує цілям розвитку міжкультурного діалогу та забезпечує принцип єдності в різноманітті. Вона, без сумніву, має всі об'єктивні підстави стати вельми важливим стратегічним плацдармом для реалізації проекту «іншої історії», оскільки ретроспективи досягнення жінки в суспільстві виводять учених на більш глобальні теми антропологічної історії.

Сто років тому в Україні, Російській імперії, Німеччині й Австро-Угорщині як і в усьому світі, широко обговорювали питання емансипації жінок, проте жодні дискусії в пресі та жіночі організації не вплинули на процес так, як Перша світова війна. Емансипація відбудеться через відлучення жінок від традиційних «кухні, дітей і церкви».

Початок Великої війни змінив традиційний розподіл соціальних ролей у суспільстві, з часом війна змінила модель і роль сім'ї. Відсутність чоловіків, інколи протягом кількох років, означало, що родина більше не виконувала репродуктивну функцію. Сім'ї були розділені, і саме жінкам доводилося утримувати родини. Поки чоловіки перебували в окопах, жінкам уперше довелося масово займатися «чоловічою» працею¹.

Вражаючи зміни періоду війни в житті жінки – це розширення доступу до заборонених раніше професій. Уряди країн учасниць Першої світової вели дієву пропагандистську кампанію щодо залучення жінок на заводи. Війна мобілізувала безпрецедентну кількість жінок, незалежно від сторони конфлікту. У Російській імперії Міністерство шляхів сполучення дозволило приймати жінок на конторські посади, провідниками, чистильниками паровозів, у майстерні та на ділянки тяги. Міністр землеробства в свою чергу

¹Сюллеро Э. История и социология женского труда / Пер. с фр. Р. Ф. Калистратовой, И. С. Кливанской. – М.: Прогресс, 1973. – С. 14.

видав спеціальний циркуляр про залучення жінок до робіт у казенних лісах². Жінки працювали у важкій промисловості, виробництві будівельних матеріалів, видобутку вугілля, сільському господарстві, громадському транспорті, поштовій службі, тих галузях промисловості, які раніше вважалися суто «чоловічими». Так, рівень зайнятості серед жіночого населення у Великобританії виріс з 23,6% в 1914 році до 37,7-46,7% в 1918. Близько 40% з них становили заміжні жінки.

Жінки охоче бралися за будь-яку роботу і, невдовзі вже після початку війни, можна було побачити жінку будівельника, лісоруба, водовоза, двірника, розсильного, перукарку тощо. Зауважимо, що на третій рік війни «капітулювала» перед жіночою працею і традиційно консервативно налаштована частина суспільства - духовенство. Єпархіальне начальство отримало дозвіл Святійшого Синоду допускати жінок до виконання паламарів обов'язків³. Деякі жінки навіть вступали в збройні сили, здебільшого у допоміжні служби, медсестрами. Умови війни поставили суспільство перед усвідомленням чималої користі застосування на війні жіночої праці та розширення профілю їхньої спеціалізації. На службі воїнству бачимо не лише сестер милосердя і обмежене число жінок-лікарів терапевтів, хірургів, але вже і психіатрів, лорів і окулістів, завідувачок аптекою, провізорів, фармацевтів.

Перша світова війна допомогла жінці стати іншою, надала можливість реалізувати себе в новій якості, у цивільно-правовому аспекті. Жіночі громадські організації стали невід'ємною частиною повсякденного життя воєнного часу всіх країнах-учасницях світового конфлікту.

Війна породила і широку громадську ініціативу жінок. Багато з них підпорядковували свою роботу потребам фронту і тилу. Набув поширення рух сестер милосердя. Жіночі організації створювали курси з їхньої підготовки. Військова медсестра стала символом патріотки, що бажала служити власній країні.

Війна давала нові імпульси жіночій повсякденності. Перша світова найбільшою мірою сприяла вирішенню питання про спільне навчання в державній вищій школі Російської імперії. Чисельність студентів у вузах суттєво скоротилася. За новими правилами прийому на 1916–17 н. р. жінки могли вступити до університетів («чоловічих» ВНЗ) за наявності вільних після прийому студентів вакансій та відповідного освітнього цензу. З 1916 р. міністр народної освіти дозволив директорам не вимагати від заміжніх

²Воин и пахарь. — 1916. — № 10. — С. 8.

³Воин и пахарь. — 1916. — № 37. — С. 11.

жінок, які вступали на ВЖК, дозвіл чоловіка. У травні 1916 р. Микола II затвердив подання Сенату Фінляндії, що гарантувало право жінок нарівні із чоловіками обіймати посади у всіх навчальних закладах⁴.

Воєнний час суттєво вплинув на жіночий світогляд. Не викликає сумнівів, що саме на долю жінок припали вся тягота війни, хоча вони залишалися вдома, у тилу. Нелегким завданням було очікування і вірність, але уряди постійно наголошували, що «емоційні зусилля і репродуктивна праця» не менш важливіше, ніж подвиг чоловіків. Влада бажала, щоб жінки займалися домашнім господарством, незважаючи на брак продовольства і безжальність списків загиблих. Але важка робота на фабриках і заводах, догляд за пораненими в госпіталях, риття траншей, необхідність виконувати функції пожежних, поліцейських змінили жіночий характер. Держава втрачає свою моралізаторську силу, оскільки всі, а особливо жінки змушені були використовувати руйнівні і незаконні стратегії, щоб принаймні вижити. На думку історика У. Даньєл, жінки «звільнили себе перед обов'язком по відношенню до системи»⁵.

Війна навчила займатися політикою жінок Австрії і Германії. Нестача продовольства, зростання цін, стомленість від війни і багаточасової праці, - все це причини жіночих хвилювань по всій Європі. Від Глазго до Санкт-Петербурга жінки виходили на вулицю, страйкували, брали участь у демонстраціях, саботажі і громадянській непокорі. «Геть війну! Ми прагнемо хліба! – такі гасла початку 1917 – початку 1918 р. На думку П. Сорокіна, російську лютневу революцію розпочали голодні жінки й діти, які вимагали хліба й оселедців. Отже, наполягаючи на виконанні обов'язку і не давши нічого навзаєм, Велика війна стимулювала політичну свідомість жінок.

Протягом Великої війни окреслилася тенденція завоювання жінками почуття свободи і відповідальності. Незалежна, самостійно заробляючи на прожиття жінка, яка посла місце чоловіка – кондуктор у трамваї чи робітниця військового заводу – являла собою новий тип особистості, одночасно уособлюючи свободу для жінок і загрозу для чоловіків. Сучасники скептично міркували, що ... після боротьби з німецьким засиллям,

⁴Драч О.О. Вища жіноча освіта в Російській імперії другої половини XIX – початку XX ст.: монографія / О.О. Драч. – Черкаси: Вертикаль, 2011. – С. 250.

⁵Абрамс Л. Формирование европейской женщины новой эпохи 1789-1918 / Л. Абрамс ; пер. с англ. Е. Незлобиной. – М.: Изд. дом Гос. ун-та– Высшей школы экономики, 2011. – С. 138.

чоловікам доведеться боротися ще з жіночим засиллям⁶. На думку істориків, праця звільнила жінок від норм вікторіанської епохи і продемонструвала, що вони можуть виконувати функції чоловіків.

Трансформуючись внутрішньо, жінки змінювалися і зовні. Дамський одяг, який носили до війни, був абсолютно неприйнятний у воєнний час. Жінкам, що працювали в тилу, потрібні були зручні, функціональні речі. З жіночого вжитку зникли корсети, силуети одягу стали простіше, сукні та спідниці коротше, вишукані зачіски залишилися в минулому. Одяг, який шили для військових, закріпився і в повсякденному тиловому житті. Наприклад, плащ тренкот («траншейне пальто»), запропонований як обмундирування солдатам британської армії, добре відомий жінкам і нині. Цей універсальне винахід Т. Берберрі, зшите в той час з водонепроникного габардину, жінки продовжували носити і в мирні 20-і роки.

Після закінчення Першої світової війни коротка стрижка назавжди закріпилася як повноправний елемент жіночого образу. Отже, війна зіграла важливу роль у переосмисленні становища жінки в сучасній цивілізації. Будучи трагедією в сімейному, особистому житті жінки, війна зруйнувала перешкоди, які в мирний час стояли на заваді жінкам до самореалізації, досягненню рівноправності в професійно-соціальному статусі і повсякденному житті. Саме події Першої світової війни 1914-1918 рр. стали тим лакмусовим папірцем, що виявив багатогранні можливості «слабкої» половини людства, розбурхали, пробудили самостійність і самодіяльність жіноцтва, трансформували суспільну свідомість щодо представниць «чарівної статі».

⁶Щербинин П. Повседневная жизнь российской провинциалки в период Первой мировой войны (1914-1918 гг.) [Електронний ресурс] / П. Щербинин. – Режим доступу: www.tambovdem.ru/theses.php?id=gender1

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕНДЕРОЧУТЛИВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток суспільства поступово зменшує грані між чоловічими та жіночими соціальними ролями. Окрім того, різні закони та супутні нормативно-правові документи, на загальнодержавному рівні гарантують рівність прав чоловіка та жінки. Останнім часом, все частіше в працях науковців, що займаються дослідженням гендерних питань, пропонуються різні стратегії розвитку держави та суспільства, щодо подолання гендерних стереотипів. Також розробляються, та впроваджуються в практику різні заходи та програми, які підтримують гендерну рівність. Наприклад, в галузі працевлаштування¹. Але рівні умови та права при працевлаштуванні можливі тільки при наявності рівного підходу до навчання жінок та чоловіків. Тема рівності в освіті і досі залишається не розкритою. Питання стосовно того, що таке гендерний підхід в освіті, чи потрібно використовувати гендерночутливі технології, чи потрібен мейнстрімінг в освіті майже не обговорюються.

Виклад основного матеріалу. Основна ціль сучасної освіти, полягає не тільки у навчанні, а й у вихованні всебічно розвиненої, духовно багатой, інтелігентної, толерантної та компетентної людини. Такий підхід, дуже сильно ідеалізує поставлені вимоги. На практиці, на превеликий жаль, ми можемо зазначити, що сучасна педагогіка перебуває під впливом кризових явищ, які негативно впливають на якість навчання. На думку багатьох науковців, а саме: Скрипченко О.В., Пономарьова О.С., Пахомов Н.Н., Сухомлинської О.В., Михайленко О.В., Михайличенко В.Є. та інших, говориться про те, що однією з причин кризи є стрімкий розвиток суспільства та постійна зміна його потреб і повільний темп розвитку педагогіки, яка не встигає задовільняти його вимоги.

Другою причиною кризи вважають зміну ціннісних орієнтирів та соціальних можливостей і ролей чоловіка та жінки. Суспільство, вже майже,

¹ Купець О. Комплексний гендерний підхід на ринку праці України та роль державної служби зайнятості» / Ольга Купець. – Авторське право. Міжнародна організація праці, 2010.